

УДК 159.9

Павло Олександрович ЧЕКУРОВ,

студент 4 курсу факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Наталія Володимирівна ГРЕСА,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри соціології та психології факультету №6

Харківського національного університету внутрішніх справ

СПЕЦИФІКА РЕФЛЕКСИВНОСТІ ЮНАКІВ ТА ДІВЧАТ – СТУДЕНТІВ РІЗНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Одним із завдань професійної підготовки повинно стати формування особистості професіонала, його професійної мотивації, сприяння його ідентифікації з професією, засноване на обліку психологічних закономірностей процесу професіоналізації та професійної рефлексії. Рефлексія як спосіб усвідомлення і самоспостереження, дозволяє не тільки усвідомлювати власні дії і поведінку, але і змінювати засоби і підстави діяльності з метою управління власним станом.

Ключові слова: рефлексія, рефлексивність, студент, професійна діяльність, юрист, психолог.

Глобальні зміни у суспільстві які зараз відбуваються відображаються на особистостях, які ще знаходяться в процесі формування. Для вдалого пристосування особистості необхідний великий спектр характеристик, і серед них можна виділити розвинену рефлексію яка допоможе в розумінні свого «Я» і на основі цього вже зріла особистість зможе вибудовувати відносини з навколишнім світом. Ця особливність важлива у разі роботи безпосередньо з людьми, по типу взаємодії «людина - людина».

Дослідженням рефлексивності на пострадянському просторі займалися такі вчені як: Л. С. Виготський, С. Л. Рубінштейн, О. М. Леонт'єв, Ф. Ю. Василюк, М. Р. Гінзбург, В. С. Біблер, С. Ю. Курганов. В зарубіжній психології вивченням рефлексії займалися Ж. Піаже, А. Бюземан, Дж. Караліотас. В Україні рефлексію вивчали: В. А. Семиченко, Н. В. Оксентюк, Т. С. Плачинда, О. Ю. Воронова та ін.

Для того, щоб визначити, що таке рефлексія (рефлексивність) в сучасній психологічній науці посилаємося на Б. Г. Мещерякова і В. П. Зінченко, які говорили, що рефлексія – це «...розумовий (раціональний) процес, направлений на аналіз, розуміння, усвідомлення себе: власних дій, поведінки, мови, досвіду, відчуттів, станів, здібностей, характеру, відносин, своїх завдань, призначення і т. д.» [3, с. 116].

Що професійної специфіки рефлексивності у психологів Н. Ф. Шевченко говорить що: «завдання психолога зрушити клієнта в його власному розумінні причин своїх душевних труднощів; створенні особливого інформаційного простору – зовнішньої рефлексії; завданням психолога є розуміння та інтерпретація сенсів клієнта» [1, с. 76].

Що до юридичної професії то Н. Р. Нуріахметова, Л. З. Кувандікова, О. А. Лукаш виділяють в структурі правової компетентності рефлексивно-оцінювальний компонент який передбачає самостійність правових рішень і оцінок при взаємодії з іншими суб'єктами [1, с. 75].

Що до специфіки рефлексивності чоловіків та жінок за твердженням І. Кона, внаслідок більш раннього статевого дозрівання образ «Я» дівчинки швидше потрапляє під вплив само- і взаємооцінювання, що зумовлює вищу рефлексивність, мрійливість, більшу залежність від соціальних очікувань [2, с. 97].

Метою дослідження було виявлення специфіки рефлексивності у юнаків та дівчат – студентів різних спеціальностей.

У дослідженні приймали участь студенти-психологи та студенти-юристи (юнаки та дівчата) у кількості 45 осіб, віком 19–21 років.

Результати дослідження диференціальної моделі рефлексії у студентів-психологів свідчать про те, що «Системна рефлексія» ($35,92 \pm 1,44$ та $41,67 \pm 1,83$, при $p \leq 0,05$) і «Квазірефлексія» ($21,38 \pm 1,28$ та $27 \pm 1,29$, при $p \leq 0,05$) у дівчат виражена більше, ніж у юнаків-психологів, тобто у них більше висока здатність до продуктивної рефлексії, але вони і більше схильні до відходу від актуальних проблем у своєму житті.

Далі результати дослідження індивідуальної міри рефлексивності у студентів-психологів свідчать, що у юнаків більше виражений такий вид рефлексії як «Розгляд майбутньої діяльності» ($35,92 \pm 1,59$ та $32,00 \pm 2,32$, при $p \leq 0,05$) що означає їх високу здатність до прогнозування життєвих подій. У дівчат була виявлена «Рефлексія спілкування і взаємодії з іншими людьми» ($29,77 \pm 1,46$ та $33,33 \pm 1,64$, при $p \leq 0,05$) тобто вони здатні ефективно будувати бесіду, мають уявлення про те, як їх сприймає партнер по спілкуванню.

Результати вивчення рефлексії у студентів-психологів вказують, що у хлопців виражена «Регуляторна рефлексія» ($18 \pm 1,02$ та $23,17 \pm 1,76$, при $p \leq 0,05$) та «Соціальна рефлексія» ($22,77 \pm 0,73$ та $18,83 \pm 1,66$, при $p \leq 0,05$), що свідчить про їх розвинену здатність краще розуміти не тільки свою поведінку, але і поведінку оточуючих. У дівчат в свою чергу виражена «Ретроспективна рефлексія» ($15,46 \pm 1,34$ та $20,58 \pm 1,69$, при $p \leq 0,05$), «Часові параметри, загальний бал» ($51,54 \pm 3,58$ та $56,33 \pm 2,54$, $p \leq 0,05$), тобто вони володіють розвиненою

здатністю до аналізування минулих подій і вміло використовують цю інформацію в теперішньому і майбутньому.

Дослідження особливостей диференціальної моделі рефлексії у студентів-юристів свідчать, що у юнаків більш виражена «Системна рефлексія» ($33,08 \pm 1,83$ та $26,70 \pm 2,23$, при $p \leq 0,05$), що говорить про їх здатність до одночасного сприйняття і розуміння своїх та інших потреб, мотивів та поведінки. Дівчата-юристи мають виражену «Квазірефлексію» ($20,25 \pm 1,71$ та $23,30 \pm 1,40$, при $p \leq 0,05$). Такі результати схожі з результатами дівчат-психологів у минулому дослідженні, тому можна припустити, що «Квазірефлексія» є більш властивою саме дівчатам.

Дослідження індивідуальної міри рефлексивності у студентів-юристів вказують, що у юристів-дівчат більше виражена «Ретроспективна рефлексія діяльності» ($20,83 \pm 1,41$ та $27,80 \pm 1,86$, при $p \leq 0,05$), тобто дівчата здатні до більш продуктивного і детального розглядання своїх минулих подій ніж хлопці-юристи. Подібні результати зустрічаються і у дівчат-психологів. У хлопців-юристів більше розвинений такий вид рефлексії як «розгляд майбутньої діяльності» ($29,67 \pm 1,99$ та $24,60 \pm 1,81$, при $p \leq 0,05$), що свідчить про наявність ефективних навичок прогнозування майбутньої діяльності та вмінь формувати чіткі цілі і завдання. Якщо звернутися до попередніх досліджень, то побачимо схожі результати у хлопців-психологів, тобто рефлексія майбутньої діяльності, можливо, більш властива саме хлопцям.

Ділі нами були вивчені особливості вираженості рефлексії у студентів-юристів. У юристів-дівчат була виявлена розвинена «Афективна рефлексія» ($14 \pm 1,29$ та $18,50 \pm 0,95$, при $p \leq 0,01$), що говорить про високу здатність до аналізу і розуміння власних емоцій і почуттів. У хлопців-юристів були виявлені такі види рефлексії, як «Регуляторна рефлексія» ($21,42 \pm 1,24$ та $17,60 \pm 0,95$, $p \leq 0,05$), «Макросоціальна рефлексія» ($9,92 \pm 1,38$ та $15,20 \pm 1,20$, при $p \leq 0,05$) та «Рівні рефлексії, загальний бал» ($55,33 \pm 2,52$ та $49,60 \pm 1,81$, при $p \leq 0,05$). Можемо сказати, що їм властиво приймати рішення спираючись на конкретну інформацію, тому вони не роблять поспішних висновків, краще орієнтуються в закономірностях суспільного ладу, а також мають розвинену загальну здатність до аналізу свого «Я», аналізу оточуючих.

Таким чином отримані результати дослідження свідчать, що дівчата -психологи спираються як на продуктивні так і не продуктивні види рефлексії, застосовують рефлексію спілкування та загальні часові параметри. Юнаки -психологи для вирішення проблем спираються на аналіз оточуючих людей та на прогнозування і постановку майбутніх цілей. Для дівчат-юристів важливо аналіз власних почуттів, аналіз власного минулого досвіду. Юнаки-юристи використовують в

рішенні проблем рефлексію майбутнього і системну рефлексію, але при цьому вони спираються на загальну здатність рівнів рефлексії, зокрема макросоціальну рефлексію.

Список бібліографічних посилань

1. Габдреева Г. Ш. Гендерные различия адаптивности личности. *Филология и культура*. 2016. № 1. С. 338–347.
2. Семенова Т. В. К вопросу об идентичности мужчин и женщин. *Современные проблемы науки и образования*. 2015. № 2. С. 684–693.
3. Сергєєнкова О. П. Рефлексія як механізм професіоналізації майбутніх психологів// Психолого-педагогічні особливості розвитку особистості в освітньому просторі : зб. тез доп. Всеукр. наук.-практ. конф., 17–18 трав. 2017 р., Мукачєво. Мукачєво : Вид-во МДУ, 2017. С. 124–126.

Одержано 29.03.2019

Одной из задач профессиональной подготовки должно стать формирование личности профессионала, его профессиональной мотивации, содействие его идентификации с профессией, основанное на учете психологических закономерностей процесса профессионализации и профессиональной рефлексии. Рефлексия как способ осознания и самонаблюдения, позволяет не только осознать свои действия и поведение, но и изменять средства и основания деятельности с целью управления собственным состоянием.

Ключевые слова: рефлексия, рефлексивность, студент, профессиональная деятельность, юрист, психолог.

УДК 159.9

Кристина Сергіївна ЧЕПУР,

студентка факультету №6

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Ірина Вячеславівна ЖДАНОВА,

кандидат психологічних наук, доцент,

доцент кафедри соціології та психології факультету №6

Харківського національного університету внутрішніх справ

ВІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ДО ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ

Представлено результати дослідження мотивації до здорового способу життя у осіб юнацького та зрілого віку. Показано, що є вікові відмінності у ставленні до здоров'я, його цінності та ролі у житті, складових та мотивів здорового способу життя.